

*Шама Р. І.,
студент V курсу
Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ПРОБЛЕМА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У роботі здійснюється аналіз обґрунтованості криміналізації статті 366–1 Кримінального кодексу України (далі – КК України), визначення її практичного та теоретичного значення. Досліджуються проблеми й недоліки, що виникли у зв'язку з внесенням змін до чинного законодавства, а також пропонуються пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: *запобігання корупції, декларування, недостовірна інформація, суб'єкт декларування.*

В работе осуществляется анализ обоснованности криминализации статьи 366–1 Уголовного Кодекса Украины (далее – УК Украины), определение ее практического и теоретического значения. Исследуются проблемы и недостатки, возникшие в связи с внесением изменений в действующее законодательство, а также предлагаются предложения по их устранению.

Ключевые слова: *предотвращения коррупции, декларирование, недостоверная информация, субъект декларирования.*

Ефективне запобігання та протидія корупції є однією з найважливіших проблем сучасності. 14 жовтня 2014 року Верховна Рада України прийняла низку законів антикорупційного змісту, орієнтованих на реформування системи протидії корупції відповідно до європейських стандартів. Дотримання та реалізація правоохоронними органами цих приписів викликає багато запитань щодо їх дієвості.

Питаннями запобігання та протидії корупції займалися такі вчені, як В. М. Попович, П. П. Андрушко,

І. А. Мельник, П. А. Фефелов, А. Ф. Зелінський, В. М. Киричко, К. К. Полькін, В. Г. Кундеус та ін. Враховуючи динамічні зміни, які відбуваються в антикорупційному законодавстві України, виникає потреба дослідження питання обґрунтованості криміналізації декларування недостовірної інформації.

Стаття 366–1 КК України, що передбачає відповідальність за декларування недостовірної інформації, набрала чинності з наступного дня, після введення в дію системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на ви-

конання функцій держави або місцевого самоврядування, тобто з 01 вересня 2016 року.

Розпочнемо наше дослідження із аналізу складу злочину, що передбачений ст. 366–1 КК України, у якій закріплено, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції» (далі – ЗУ), або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації [1].

Декларування недостовірної інформації належить до групи злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (розділ XVII Особливої частини КК). Об'єктом цього злочину виступають суспільні відносини у сфері діяльності осіб, які згідно із зазначеним Законом зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Предмет злочину – декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [2, с. 48].

Відповідно до ст. 46 цього ЗУ в декларації зазначаються загальні відомості, відомості про майно і доходи, відомості про витрати і зобов'язання фінансового характеру та відомості про корпоративні права суб'єкта декларування. Крім того, особа, яка подає декларацію про доходи повинна зазначити відомості про членів сім'ї та належне їм майно [3].

Об'єктивна сторона цього злочину – це діяння, яке може полягати як в активній формі поведінки особи – подання недостовірних відомостей у декларації, тобто розміщення декларації, що містить недостовірні відомості, на офіційному веб-сайті Національного агентства, так і в пасивній – неподання декларації, тобто ухилення від її подання [4, с. 522].

Згідно з Приміткою цієї статті, суб'єктами декларування є особи, які відповідно до ч. 1, 2 ст. 45 ЗУ зобов'язані

подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Наведемо точку зору В.Г. Кундеуса, який, говорячи про визначення суб'єкта декларування недостовірної інформації, здійснює їхній поділ на наступні групи:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які припиняють або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

3) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону [5].

Слід зазначити, що з нововведенням у КК України ст. 366–1 є різні погляди щодо обґрунтованості криміналізації цього діяння.

Так, В.І. Тютюгін та В.М. Киричко, розглядаючи склад злочину за декларування недостовірної інформації, є прихильниками криміналізації цього діяння [2, с. 47–48]. К.К. Полькін обґрунтовує криміналізацію цього діяння наявністю таких підстав: 1) несприятлива динаміка такого виду діянь; 2) істотний розвиток нової групи суспільних відносин на підставі соціальних, політичних, економічних змін у державі; 3) необхідність кримінально-правової гарантії охорони конституційних прав та свобод; 4) наявність міжнародно-правових зобов'язань України щодо протидії корупційним правопорушенням [6, с. 148].

Своєю чергою, П.П. Андрушко стверджує, що у такій зміні в законодавстві є певні недоліки [7, С. 481–485]. В.П. Попович вважає, що додаткова криміналізація ще й «способу» приховування раніше вчинених протиправних діянь є надмірною. Як продовжує вчений, декларування недостовірної інформації

саме по собі не досягає рівня суспільної небезпечності для того, щоб визнаватися злочином, як того вимагає ч. 1 ст. 11 КК України, те саме стосується й умисного неподання зазначеної декларації. А тому у цьому випадку цілком достатнім було б залишити чинну на цей момент редакцію ст. 172–6 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), відповідно до якої адміністративним проступком, у тому числі, визнається неподання декларації, а також подання завідомо недостовірних відомостей у ній [8]. Нам важко не погодитись з таким твердженням. Адже, аналізуючи диспозицію ст. 366–1 КК України, можна зробити висновок, що вона практично дублює статтю 172–6 КУпАП. Відмінністю є те, що відповідальність за ст. 366–1 КК України за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. У той час як у ст. 172–6 КУпАП відповідальність за вищевказані дії настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Проте, у чому саме має полягати недостовірність, законодавець не зазначає, що, своєю чергою, порушує основний принцип кримінального права – принцип законності. Опис забороненого діяння у тексті ст. 366–1 КК України дає можливість для досить серйозних зловживань, оскільки на практиці буде неможливо відмежувати надання «завідомо неправдивих» відомостей від елементарної арифметичної помилки, яка може бути допущена у тексті декларації. На практиці це може означати притягнення до відповідальності за будь-яку неточність у тексті декларації, що може призвести до масових безпідставних порушень громадян. Так, С. М. Тернецький пропонує

редакцію цієї статті викласти без слова «завідомо», що автоматично встановить кримінальну відповідальність за суб'єктивну сторону у вигляді необережності. [9, с. 222]. Ми виступаємо прихильниками цієї думки, адже при наявності неправдивих відомостей у декларації, які свідомо внесені суб'єктом декларування, важко буде встановити прямий умисел, якщо зазначена особа буде наполягати на тому, що вона з необережності допустила звичайну арифметичну помилку й прямого умислу в її діяннях не було.

Зазначимо, що у Єдиному державному реєстрі судових рішень з 01 вересня 2016 року було зареєстровано 10 вироків в частині притягнення осіб до кримінальної відповідальності за ст. 366–1 КК України, тільки 5 з яких набрали законної сили. Серед цих 10 зареєстрованих вироків, жодного за декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи не було.

На підтвердження думки про наявність проблеми криміналізації декларування недостовірної інформації було проаналізовано вирокі суду, розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень. Наприклад, Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області від 01 вересня 2017 року розглянув у відкритому підготовчому судовому засіданні кримінальне провадження, у якому обвинувачений ОСОБА_2, діючи умисно, маючи реальну можливість та достовірно знаючи про обов'язки подання декларації, будучи попередженим 23 лютого 2017 року, 30 березня 2017 року та 27 квітня 2017 року на сесіях Костянтинівської міської ради, щодо необхідності декларування шляхом реєстрації та внесенням відповідних відомостей на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції, а також достовірно знаючи, що зобов'язаний це зробити до 01 квітня 2017 року, у період з 01 січня 2017 року по 01 травня 2017 року, перебуваючи на території України, умисно не подав до Єдиного державного реєстру декларацію особи, уповноважених на виконання

функцій держави або місцевого самоврядування за 2016 рік. Між прокурором Костянтинівської місцевої прокуратури Донецької області та підозрюваним ОСОБА_2 було укладено угоду про визнання винуватості, відповідно до якої ОСОБА_2 беззастережно визнав свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366–1 КК України. За таких обставин суд ухвалив ОСОБА_2 визнати винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366–1 КК України, та призначив йому узгоджене сторонами угоди про визнання винуватості покарання у виді штрафу у розмірі 2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (що складає 42500 грн) [10].

В наступному вирокі, Черняхівський районний суд Житомирської області 27 вересня 2017 року розглянув у відкритому судовому засіданні кримінальне провадження, згідно з яким ОСОБА_2, припинивши діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, умисно не подав у визначений строк декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за період з 01 січня 2016 по 18 вересня 2016 року. Обвинувачений свою винуватість у інкримінованому йому діянні визнав повністю та підтвердив, що йому

було відомо про необхідність подання декларації після звільнення, однак він своєчасно не виготовив електронний підпис, тому і не подав декларації. У вчиненому щиро розкаюється, просив суворо не карати. На підставі викладеного суд, враховуючи характер і ступінь суспільної небезпечності вчиненого кримінального правопорушення, обставину, що пом'якшує покарання обвинуваченого, відсутність обставин, що його обтяжують, особу винного, який характеризується позитивно, раніше не судимий, визнав ОСОБА_2 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366–1 КК України, та призначив йому покарання у виді 120 (ста двадцяти) годин громадських робіт [10].

Аналізуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що є необхідним подальше дослідження проблеми кримінальної відповідальності за ст. 366–1 КК України. На нашу думку, доцільним буде внести зміни до диспозиції цієї статті і викласти її наступним чином: «Подання суб'єктом декларування недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III, редакція від 03 вересня 2017: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Проблеми кваліфікації корупційних і пов'язаних з корупцією злочинів: навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять для студентів 4-го курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції першого (бакалаврського) рівня галузь знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». авт.: В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. М. Киричко та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. – 114 с.
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, редакція від 03 серпня 2017 року URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/paran446#n446>.
4. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Тютюгін В. І. та ін. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2015. 680 с.
5. Кундеус В. Г. Щодо визначення суб'єкту декларування недостовірної інформації. Юридична наука та практика: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 17 верес. 2015 року. // Актуальна юриспруденція. Юридичні науково-практичні інтернет конференції. – URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1066%3A020915-12&catid=131%3A5-0915&Itemid=161&lang=ru.
6. Полькін К. К. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 142–155.

7. Андрушко П. П. Реформування антикорупційного законодавства України: процес продовжується. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х.: право, 2013. С. 481–485.

8. Попович В. М. Окремі проблеми встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. Репозитарій Національного Авіаційного Університету. Юридичний інститут. Матеріали конференцій. – URL: http://www.er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13445/1/Popovich_Vitaliya_tezu.rtf.

9. Тернецький С. М. Окремі питання застосування чинного законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 3(9). С. 221–224.

10. Єдиний державний реєстр судових рішень? URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68575626>.

Shama R. Problem of criminal liability for declaring false information

Effective prevention and counteraction to corruption is one of the most important problems of our time. On October 14, 2014, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted a number of anti-corruption laws aimed at reforming anti-corruption system according to European standards. Observation and enforcement of these particular regulations by government agencies raises many questions regarding their effectiveness.

The Law of Ukraine «On prevention of corruption» incorporated into the Criminal Code a new article (366–1), which introduced the concept of crime in the area of service and professional activities related to the provision of public services – declaring false information.

The work is devoted to the analysis of the validity of the criminalization of Article 366–1 of the Criminal Code of Ukraine, determination of the practical and theoretical significance. The problems and shortcomings that arose with the introduction of changes to the current legislation were analyzed and recommendations for better efficiency were suggested.

Amendments suggested to the Article 366–1 of the Criminal Code of Ukraine, will promote the effectiveness of this article in practice and eliminate the possibility of the subjects of the declaration refer to arithmetic errors while completing the declaration.

Keywords: preventing corruption, declaring, false information, the subject of declaration.

Стаття надійшла до редакції журналу 10.10.2017 р.